

משפט יצחק

טעות במחיר – לרכוש או לחדול

טעות במחיר של המוצר - לרכוש או לחדול

גיליון 33 • חושן משפט ודין תורה

מאת: הרב יצחק דן גרונברגר

כל הזכויות שמורות. אין לפרסם את הגיליון בשלמותו, להעתיקו או לעבדו עיבוד מהותי בלא רשות בכתב. ציטוט קצר ומידתי מותר בכפוף לייחוס מלא ולהפניה פעילה אל grunberger-law.co.il.

שאלה:

פלוגי? הדבר יצא מפי המוכר לפני ראובן זה: "בבקשה, הנה פרטי אשראי בו ניתן לחייב את ה-700 ש עבור הסט". המשלוח נקבע לעוד כמה ימים וראובן היה שמח וטוב לב.

דא עקא, הזמן עובר והמשלוח אינו מגיע, והנה נשמע בחדר את צלצול הטלפון הנייד של ראובן: "שלום אדון ראובן מדברים מחנות הספרים, רצינו לעדכן אותך שמחיר הסט הוצג בפניך בטעות, המחיר הוא 1500 ש ואילו 700 ש הוא המחיר של הסט הפשוט, האם תרצה לשלם את ההפרש לקיים את המקח?".

והנה ראובן שמע שקיים חוק אשר מחייב את בתי העסק למכור את המוצר במחיר אשר הוצג ללקוח אף במקרה שבקופה המחיר גבוה יותר, ונפשו בכפו לדעת האם לפי דין תורה יש תוקף לחוק הזה.

ראובן חשקה נפשו בתורה ובהיות שברצונו לרשום את חידושו על ספר הוא מקפיד מאוד לקנות את הספרים שלומד בהם בקביעות ואינו מסתפק בספרים הנמצאים לתועלת הציבור בבתי מדרשות. ויהי היום לפני ראובן מועדות לקנות סט מסוים, אמנם כאשר פנה לחנות לחפש את אשר אהבה נפשו, חשכו עיניו נפלו פניו ולא היה בו עוד רוח מפני המחזה הנורא אשר ראה, עלות הסט המבוקש היא 1650 ש [אלף שש מאות חמישים ש"ח]. ויהי {לשון צער} ברבות הימים האלה והוא כמסיח לפי תומו לחברו על גודל הצרה אשר פקדו, והנה זה משיבו: "בעוד כמה ימים מתחיל מבצע 'שבוע הספר' כדאי לך לבדוק מה יהיה המחיר אז", והיה כשמוע הדברים האלה ותחי רוח ראובן עד שלא הצליח לישון על משכבו מרוב התרגשות. והנה הגיע עת זמן 'שבוע הספר', ומיד ביום הראשון של המבצע ראובן מתקשר לחנות הספרים ושואל 'מה העלות של הסט

תשובה:

שאלה זו כוללת עיקרים גדולים בדיני ממונות, ולכן נציג את הדברים בצורה כללית אבל עמוקה, בדרך 'קצרה' שהיא קצרה כדי שיהיו הדברים מסודרים בפני הקורא הנעים.

נאמנות המוכר: שאלה מקדימה בכל המקרה הנ"ל היא נאמנות המוכר, שהרי אם נאמר שהמוכר אינו נאמן לומר שהמחיר האמיתי הוא 1500 ש, כלל אין מה לדון בכל הנושאים המבוארים לקמן, והיא ברייתא מפורשת בקדושין ע"ב כמו שנפסק בשו"ע חו"מ רכב סעיף ב שאם אין המקח ביד המוכר אין הוא נאמן לומר למי מכר ולמי לא מכר אע"פ שאין לו הנאה מזה, ק"ו שאינו נאמן לומר שטעה במחיר ומגיע לו יותר כסף עבור המקח. ובמקרה שאין ראובן מאמין למוכר יש לבצע סקר שוק לדעת מה המחיר הממוצע של המוצר, וסקר זה חייב לכלול את כל המרכיבים והנתונים של העסקה כגון משלוח אחריות וכו'.

ואף אם ראובן מאמין שזהו המחיר האמיתי, מאחר ומדובר 'בשבוע הספר' יש צד גדול מאוד לומר שגם סקר שוק לא יעזור, שהרי בזמני מבצע כל בעל חנות מחליט באיזה מוצר יפסיד ובאיזה ירוויח וכמה ירוויח ועוד חשבונות רבים והכסף יענה את הכל, כידוע.

ולכן נראה לי שהאפשרות היחידה להוכיח על מחיר של מוצר מסוים בזמן מבצע היא כאשר יציג המוכר חשבוניות קניה של המוצר המדובר והבית דין ישתכנע שההפסד הוא כה גדול שאין מדרך בעלי החנויות להפסיד סכום כזה אפילו בזמן מבצע.

החוק: ראשית נבאר בקצרה מה החוק של הנכרים אומר ומה היה הצורך בחקיקה זו, מפני שיש בדברים אלו נפקא מינה גדולה בנידון דידן, החוק נמצא ב'חוק הגנת הצרכן' סעיף 17ב(ד), וזה הנוסח:

"המחיר המחייב של טובין [חפץ] יהיה המחיר שהוצג עליהם בהתאם להוראות סעיף זה, אף אם מחירים בקופה גבוה מהמחיר האמור".

דהיינו שלפי החוק הזה המחיר שהמוכר חייב למכור ללקוח הוא המחיר שהוצג על המוצר או שנמסר בטלפון [כן הוא שם בסעיף 14ג), אע"פ שהמחיר הוא גבוה יותר בקופה.

בנוסף יש לדעת שעוסק שאינו פועל לפי הוראות החוק עשוי להתחייב בפיצויים לדוגמה לטובת הצרכן בסכום עד 10.000 ש, וחריגים עד 50.000 ש, בכפוף לזה שהקונה פנה אליהם בכתב בבקשה שיחזירו לו את ההפרש במידה שהמוצר נמכר במחיר הגבוה או לחילופין שימכרו לו במחיר הנמוך במידה וסרבו למכור, ופרט זה חשוב להבנת העניין, כדלקמן.

הסיבה והצורך בחקיקה: הסיבה לחקיקת חוק זה הייתה מפני שהרשויות קיבלו מאות אלפי פניות במשך השנים על הטעיה במחיר המוצרים, כאשר על המוצר היה מוצג מחיר אחר ובקופה מחיר גבוה יותר, וכידוע רוב האנשים אינם בודקים את החשבונית [בפרט בקניות גדולות כמו מוצרי מזון וכדומה] וגם אלה שבודקים עד שמוצאים את הטעות כבר הקופאי אינו זמין והוא צריך ללכת לקופה הראשית ויש שם פרוצדורה שלמה עד שמתווכחים עם הלוקח וכל דאליים במילי גבר עד ש[אולי] בסופו של דבר מזכים אותו בקנייה נוספת בחנות או במקרים שהלוקח תקף יותר מזכים את האשראי וכסף מזומן בכל מקרה איננו רואה. ולכן החליטו שיש צורך בהסדרת הנושא כדי למנוע הטעיה וקבעו שהמחיר שהוצג ללקוח הוא המחיר הקובע ויקוב הדין את ההר. נמצא שכל עניין חקיקת חוק זה הוא טובת הלקוחות ומניעת הטעייתם.

דינא דמלכותא: והנה מעתה יש צורך להגדיר האם חוק הנכרים בארץ הקודש מחייב את עם ה' לפי דין תורה, ושאלה זו תלויה בסוגיא הידועה של 'דינא דמלכותא' [בעיקר גיטין י:], ובמקרה דנן יש נקודה נוספת, והיא: לדעת האם יש דינא דמלכותא כאן בארץ ישראל. ולגבי הפרט של דינא דמלכותא בארץ ישראל כבר הארכנו בספר עץ נחמד על הלכות שכנים [עמוד 222] בחלק דינא דמלכותא שהרוב המוחלט של הראשונים סוברים שגם בארץ ישראל יש דינא דמלכותא והוא מדאורייתא, ראה שם באריכות. וכדי לא להיפטר בלא כלום אציג בפני הקורא את לשון הרמב"ם בגולה פרק ה הלכה יא: "הוא עובר המבריא ממכס זה מפני שהוא גזול מנת המלך, בין שהיה המלך גוי בין שהיה מלך ישראל".

ובעצם דינא דמלכותא ראה בשו"ע חו"מ סימן סח סעיף א שדעת השו"ע כהרמב"ם דס"ל [לרוב הדעות] שדווקא במיסים ושאר הדברים שהם טובת המלך עצמו אומרים דינא דמלכותא דינא ולא בדברים שהם בין אדם לחברו, ודעת הרמ"א כהרמב"ן ודעימיה שגם בדברים שבין אדם לחברו דינא דמלכותא דינא, וכמו שכתב להדיא בסימן שטס סעיף יא.

במחיר ההוא, יש לדון האם יש כאן מכירה באונס וגול. בשו"ע חו"מ סימן רה מבואר שהאונס את חברו למכור לו דבר מה וקיבל המוכר מעות עבור המקח, המקח קיים אף כי מסר המוכר מודעא והכירו העדים באונסו, וזהו דין תליוה וזבין. אמנם הנידון שלנו דומה לסעיף ד שאם אונס את המוכר גם על המחיר אז הוא נחשב למתנה, דהיינו תליוה ויהיב.

אלא שמצד שני אין כאן איום ישיר על המוכר שכל מה שאמר הלוקח הוא שיתבענו בערכאות ואין בזה כל כך תליוהו אלא המוכר הוא זה שהפחיד את עצמו בדמיונות שלו מה יהיה גורלו בבית המשפט והוא אונסא דנפשיה שאינו נקרא אונס בהלכה [כגון אדם שיש לו חרדות וכדומה ומפני זה מכר בזול], וכן כתב באמת המהר"ק ס' קפה שהאומר שמכר לחברו דבר מפני שאיים למסור לערכאות אינו אונס, שלא כל התובעים בערכאות מצליחים והרבה עשו כן ולא עלה בידם, וכ"פ המהרש"ש בקונטרס המודעא וכן הביא הנהיבות להלכה בסימן רה ס"ק טו. אמנם בנידון דידן טענה זו אינה נכונה, שהרי במקרה של אי-קיום החוק הנזק בערכאות הוא ברור ולכן האיום של הלוקח נחשב לאיום ממשי ולא אונסא דנפשיה.

חוק שהוא טובת הקהל: אמנם לענ"ד העיקר להלכה אינו כאף אחד מהטעמים שהובאו לעיל, אלא ישנם שלשה עדים נאמנים ויסודיים מאוד לומר שבמקרה זה המכירה חלה, וכל או"א לחוד הוא אילן שכוחו יפה ואין אומרים זה וזה גורם:

הראשון בקודש: הוא מפני היסוד המבואר במשנה בבא בתרא קעה ע"ב שדיני ממונות הם כמעין הנובע, וההבנה בזה היא שדיני ממונות מתחדשים תמיד מפני שיש צורך בחידושם לפי שינוי המציאות שבה בני אדם חיים, ומטעם זה עצמו כתבו הפוסקים שכל דיני שכנים המבוארים בפרק ב דבבא בתרא הם מדאורייתא שיש כח לחכמים מן התורה לחדש דינים למען הסדר המדיני וטובת הקהל, והחתם סופר בשו"ת חו"מ סימן עט הביא על זה פסוק "ושפטם צדק בין איש ובין גרו", והרי בוודאי צריך לשפוט בצדק לכן ביאר שהכוונה שיש ציווי מהתורה על הבית דין לחדש דינים לפי הצורך לטובת בני אדם. וראה את הדבר הגדול שלימד אותנו הרמב"ן בפירושו על התורה ויקרא ז:ט-ז, וברש"י בראשית יד:כד, ואכמ"ל בפרט זה.

ועל פי יסוד זה הדבר ברור לאין חולק שכל חוק או תקנה שגם אם השלטון היה ביד שומרי תורה ומצוות היו מתקנים אותה, יש לה תוקף על פי התורה. ולאחר זמן ראיתי שהר"י זילברשטיין הביא סברא זו בשם הסתייפלר להלכה. ולכן גם חוק זה מאחר והתברר שהוא טובת בני המדינה כדי למנוע הטעיה, גם אם אצל המוכר הפרטי הזה והמקרה הספציפי הזה מדובר בטעות שנעשתה בתום לב ללא כל כוונה להטעות, אין שום אפשרות לדון על כל מקרה בפני עצמו והוא כמו כל דבר שכל שאינו דבר מופרז וברור אין הוא יוצא מהכלל, ולכן המכירה חלה על פי התורה.

השני במעלה: כאשר מדובר על רשת גדולה בעלת סניפים הרבה שהדבר ברור שהרבה מאוד מהקונים שם אינם שומרי תורה ומצוות וכל עניינם מתבררים בבית המשפט, הרי פשוט שפתיחת החנות הייתה על דעת החוקים של הנכרים ועליהם הוא סומך, בעיקר אם מדובר על חנות שיש לה אתר אלקטרוני שהוא מקום ציבורי מובהק ואין כל שליטה על צביון הקונים, הדבר ברור שרוב ככלל הקונים יבחרו לברר את עניינם בבית המשפט, וכל המתעסק עם הציבור עושה כן על דעת מנהג רוב הקהל, ובוה יש יותר מאומדנא דמוכח שכוונת הבעלים שהכל ייעשה על פי החוקים הידועים לכלל הציבור הקונים.

אמנם רשת קטנה המיועדת רק לאנ"ש ולעתים נדירות מגיע לשם אחד שעניינו בבית המשפט, בזה שייך לומר שבאמת הוא אנס ומצד המוכר היה תובעו בבית הדין ולא בבית המשפט, אמנם מקרים כאלו הם מועטים מאוד ואינו עולים בשם.

על כן לפי הרמ"א מאחר שיש בארץ ישראל חוק שברור שכל עניינו הוא טובת הכלל ומניעת הטעיה הרי שזה מחייב גם לפי דין תורה מן התורה, וכל הנידון הוא רק בדעת השו"ע שם. ופשטות הדברים להלכה לפי דעת מרן היא שלא שייך דינא דמלכותא בדברים שהם שייכים רק לציבור ואין במלך הנאה ישירה מהם, כמו בנידון שלנו.

מנהג: אף אם אין לחוק זה תוקף מדין דינא דמלכותא, מכל מקום גם אם רק נהגו בני המדינה לדון על פי דבר מסוים, יש לזה תוקף מדאורייתא, וגם בפרט זה הארכנו בעץ נחמד על הלכות שכנים, וראה ברמב"ם פכ"ו מכירה שלאחר שהאריך בכל פרטי הדין היוצאים מדברי הגמרא כתב: "זה עיקר גדול בכל דברי משא ומתן הולכין אחר לשון בני אדם באותו המקום ואחר המנהג, אבל מקום שאין ידוע בו מנהג עושין כמו שפירשנו בפרקים האלו". ועל כן כל דיין הפוסק בנידונים מעין אלו בהלכות משא ומתן חייב קודם כל להכיר את מנהג אנשי המקום הספציפי עליו דנים, שהרי הדבר ברור שיש מנהג שונה בין עומק שכונת מאה שערים לבין שכונת גבעת שאול, למרות ששתייהן קרובות זל"ז.

ובעניין מנהג המחייב חשוב מאוד להדגיש נקודה אחת, והיא שמנהג זה אין צריך להיות מנהג דווקא על ידי ויתקין [ראה מסכת סופרים פרק יד הלכה טז] אלא אפילו אם המנהג התחיל רק על ידי גוים, או שהוא הנהגה טובה הכתובה בפנקס של סבתא חנה [או בחוק הגנת הצרכן] כל שנהגו רוב בני אותו מקום לדון על פיו, הרי שכל הבא לשם או הקונה במקום מסוים זה קונה על דעת המנהג, ומחויב מן התורה הקדושה למנהג. וראה לשון הרשב"א בשו"ת ח"ב סימן רסח שכתב "מה שמנהג מבטל הלכה הוא משום דהוי כאלו התנו ביניהם כך, והוי ככל תנאי שבממון שתנאו קיים".

ולגבי המנהג בעניין טעות במחיר שמעתי דיינים חלוקים בדבריהם זה אומר בכה וזה אומר בכה, והאמת היא שאי אפשר לסמוך לא על דיינים שאינם מכירים את המקום ואת האנשים המעורבים במקרה וגם לא על ספרים בעניין זה כלל ועיקר, שהרי המנהג משתנה מאוד ממקום למקום ומשנה לשנה, ויש לדון מחדש על כל נידון מעין זה.

אונאה ומקח טעות: במקרה הנ"ל המחיר האמיתי [לפי דברי המוכר] עולה ביותר מכפל על המחיר שראובן שילם עבור המוצר, ועל כן יש בנידון זה גם אונאה בשיעור של ביטול מקח, והשאלה חמורה יותר שהרי אם נאמר שיש דינא דמלכותא הרי שהוא דינא דמלכותא נגד דין התורה, וראה מה שכתב בזה הש"ך באריכות בסימן עג ס"ק לט, אמנם להלכה אין פוסקים כהש"ך בזה כמבואר בשו"ת חת"ס חו"מ סימן מר, וראה בדובב מישרים ח"א סימן עו שכתב שגם קים לי אי אפשר לומר כהש"ך שהוא יחידאה בזה [ובזה צ"ע לכאורה שהרי דעת הר"ף והשו"ע כן], ולכן כל שיש דינא דמלכותא במקום שהוא חל על פי התורה אין אומרים שהוא 'נגד דין תורה' אלא אדרבא, דין תורה במקרה זה הוא כמו דינא דמלכותא שהרי דינא דמלכותא הוא דאורייתא כמבואר בחת"ס שם ובעוד פוסקים, והארכנו בזה שם בעץ נחמד על הלכות שכנים.

השבת אבידה: הנה במידה ולפי ההלכה אין תוקף לחוק הנ"ל במקרה של מוצר שנמכר במחיר נמוך משווי האמיתי והדבר נודע לקונה רק לאחר הקנייה, מוטל על הקונה להחזיר את ההפרש למוכר מדין השבת אבידה, שהרי הוא יודע מיהם הבעלים וחייב להחזיר את אבידתו. ומה שיש לדון בזה מצד ייאוש בעלים, ראה דברינו לקמן.

מכירה באונס וגול: במקרה שההפרש במחיר התגלה לפני סיום המקח או לפני אספקת המוצר והקונה 'הזכיר' למוכר שעל פי חוק עליו למכור את המוצר במחיר הנקוב, ומפני הפחד והאימה שהלוקח יתבענו בערכאות הסכים המוכר למכור

לתביעה בבית המשפט, ולכן אבקש שתוותר. במקרה כזה יש חשש גזל ביד המוכר שהרי זוהי מחילה בטעות שהלוקח מוותר על דבר שמעיקר הדין מגיע לו רק מפני שחשב שהוא זה שאונס את המוכר, ונהפוך הוא.

לכן הרוצה לעמוד נקי מול השאלה בבית דין של מעלה: "נשאת ונתת באמונה" חייב להודיע לקונה ש לפי דין תורה הוא חייב למכור את המוצר במחיר הנמוך, אלא שממדת היושר היה אם ימחל לו על חיוב זה. ובכל מקרה יש לדעת שבקשה זו דומה מאוד ללוקח המגיע לחנות ומבקש מהמוכר שימכור לו מוצר במחיר פחות ממחיר הקרן, בטענה שאע"פ שכל כוונתו להרוויח, הרי "זה ממידת היושר".

1. המורס מן הקדשים לדינא:

2. כשיש טעות במחיר המוצר, מותר ללוקח לדרוש שהמוכר יפעל כפי חוק הגנת הצרכן וימכור במחיר המזול, מאחר שהחוק נועד למנוע הטעיה מכוונת והוא אף טובת הציבור יש לה תוקף הלכתי, מדאורייתא.

3. במידה והמוכר מסרב מותר לומר לו שבמידה ויסרב הוא חשוף לתביעה משפטית.

4. במקרה כזה אין להזכיר "תביעת בבית המשפט" או כל נוסח אחר המרמז על פנייה לערכאות של נכרים, שבוה הוא מייקר את הערכאות שלהם וזהו איסור חמור כמרים יד בתורת משה כמבואר בחו"מ סימן כו.

5. במידה ומדובר בטעות הניכרת לעין, כגון בקבוק יין שאמורה להימכר ב-200 ש"ח ועתה נמכר ב-20 ש"ח, עדיף להודיע למוכר על הטעות ולקיים מצוות השבת אבידה מלהיכנס לספק איסור גזל, מכיון שבמקרה כזה ניכר להדיא שאין כוונת המוכר להטעות אלא נעשה בשגגה ולמרות שאין בחוק החרגה מפורשת לעניין זה, הרי אמרו "סברא דאורייתא".

6. האמור בסעיף הקודם הוא דווקא במקרה של רשת שבעליה שומרי תורה ומצוות ואינם תובעים את הלקוחות בבית המשפט.

7. במקרה שהבעלים אינם שומרים תו"מ או שהם בעצמם תובעים את הלקוחות בבית המשפט גם אם זה רק "לפעמים", מותר לכתחילה לדרוש לקבל את המחיר הנמוך אפילו בטעות הניכרת לעין [שבוה אין השבת אבידה, "רעך" בתו"מ כתיב].

8. כל הנ"ל אינו תקף בחנויות קטנות שנועדו רק לאנ"ש והרוב המוחלט של הקונים הם אנ"ש, במקרה כזה חלים אך ורק דיני התורה הקדושה המבוארים בשולחן ערוך, וכל שיש בטעות במחיר יותר משתות יש בו משום ביטול מקח, לפי דיני של ביטול מקח. והאמת והשלום אהבו

השלישי גבה מאוד: כדי לפתוח עסק צריכים הבעלים לקבל אישור מהשלטון, דהיינו שצריך לפתוח תיק במע"מ וכו', ובמה שהוא מציג את עצמו כבעל עסק הוא מקבל מהם כל מיני הטבות כגון קיזוז מס מכל מה שנעשה בחנות וכו', והרי הדבר ברור שהם עושים את זה על סמך מה שהמוכר מתחייב לפעול לפי החוקים המקובלים בכלל הציבור, ואם ייאמר אחד שהוא אינו מקבל על עצמו שום חוק והוא יפעל רק לפי דיני התורה המבוארים בפוסקים ודאי שלא יתנו לו שום הטבה ואולי גם לא יקבל אישור לפתיחת החנות, ועל כן **תמורת ההטבות** שהוא מקבל הוא מתחייב גם בסעיפים המבוארים בחוק. ועיקר טעם זה מבוסס על מה שיש מיסים שכל בני המדינה חייבים ואי אפשר להיפטר מהם לכל הדעות, כמו סלילת כבישים תיקון מערכות המים והחשמל וכדומה, ולכן מכיון שהוא מקבל הנחה בתשלום המס הרי שכנגד הטבה זו חלה עליו גם התחייבות כלפי הקונים, ואין אדם יכול לומר "אין זה עניינך אם אני גונב את המדינה" שהרי ההתחייבות היא כלפיו, ועל מעין זה אמר איוב (ב'): "גם את הטוב נקבל ואת הרע לא נקבל". [וטעם זה **אולי** אינו שייך בקהילות שכופרים לגמרי בעצם קיומה של המדינה ונוהרים מאוד שלא ליהנות כלל מכל מה ששייך למדינה, אמנם זהו מיעוטא דמיעוטא ולא חייש' ואינו עולה בשם]

החופשיים או התובעים בערכאות: חשוב מאוד להדגיש שכל הנ"ל הוא כאשר מדובר על חנות של אדם שומר תורה ומצוות אשר **כל ענייניו** מתבררים תמיד אך ורק לפני בית הדין. אבל אדם אשר תובע אחרים בבית המשפט ללא היתר מבית הדין אפילו אם הוא [כביכול] שומר תורה ומצוות וכ"ש במקרה של אדם שאינו שומר תורה ומצוות הדבר פשוט הרבה יותר שהמקח קיים על פי החוק ואפשר לכתחילה גם לאיים עליו שאם לא ינהג כפי החוק יפנה לבית המשפט בתביעת פיצויים. שהרי אדם הרגיל לתבוע אחרים בבית המשפט אינו יכול לבוא לבית הדין לדרוש שינהגו עמו רק לפי דקדוק דין תורה, שלא כל כמיניה לבוא לבית הדין רק כאשר נוח לכיסו הפרטי ולהרים יד על תורת משה כאשר חושש להפסיד.

תקנון: במידה ויש בחנות תקנון כלשהו, יש לעיין בו היטב האם מוזכר שם שהדברים נעשים על פי חוק, ככל שהדבר כתוב בתקנון החנות, לית דין ולית דיין שהכל לפי מה שקיבלו הבעלים על עצמם, כולל תביעת פיצוי במידה ויסרב המוכר לפועל לפי מה שהתחייב.

להפציר בקונה שיוותר: הנה בכל המקרים שהתבארו לעיל שעל המוכר מוטלת חובה למכור לפי המחיר הנמוך לענ"ד יש איסור לנסות לשכנע את הקונה לוותר על זכויותיו על ידי גרימת רגשי אשמה וכדומה. והוא מפני שעל הרוב הדבר נעשה בצורה של 'בעיקרון אני לא חייב למכור אלא שאני חשוף

הדרך לבית הדין מתחילה בהכנה נכונה

לייעוץ פרטני, ניסוח כתבי טענות וערעורים, שילוב מקורות הלכתיים, בורות או גישור ניתן לפנות למשרדו של הרב יצחק דן גרונברגר.

טלפון: 052-761-6780 • דוא"ל: grunberger-law.co.il • 1666law@gmail.com

זכויות ויחוס: כל הזכויות שמורות. בפרסום ציטוט קצר יש לציין את שם מחבר הגיליון, "משפט יצחק", מספר הגיליון, ולצורך קישור פעיל אל אתר המקור.

המידע בגיליון הוא כללי ותורני ואינו תחליף ליעוץ הלכתי או משפטי פרטי. ההכרעה בכל תיק תלויה בעובדות, בראיות ובשיקול דעתו של בית הדין המוסמך.